

Det gamle egekrat fortæller historie

*På vandring i Nørre Risager og Skovbøl Krat Plantager,
tæt ved Gudenåens og Skjernåens kilder*

Skovtak- satoren skriver

Af Børge H.
Larsen

130 forstfolk og andre skovhistorisk interesserede fra hele landet samledes ved den fritliggende Vester Kirke. Herfra gik turen til Skovsbøl krat, hvor skovrider E. C. L. Løfting bød velkommen; den stoute skovrider udtalte, at han ville ønske, at vi kunne have foretaget denne tur, inden stormen lemlæstede skoven.

Løfting fortalte, at ejendommen udgør 195 ha, hvoraf ca. 112 ha er tilplantet, ca. 30 ha er egekrat, ca. 40 er hede og mose, ca. 7 er eng og ager, mens resten falder under veje og beboelser. Formålet med driften er at bevare og fremme områdets landskabelige skønhed, særpræg og rekreative værdier gennem:

a/ Fredning af lokaliteter med en særlig smuk, karakteristisk eller egenartet natur.

b/ En skovbehandling, som på forstlig forsvarlig vis følger en driftsform, der tager æstetiske og biologiske hensyn, bl.a. med henblik på træartsvalg og -variation, foryngelsesmetoder og eventuelt nyanlægs placering i landskabet.

Under hensyntagen til ovenstående vedr. driftsformen m. v. har plantagens drift til opgave at sikre det bedst mulige grundlag for

ejendommens fremtidige økonomi, samt at stille efter et udbytte, der fordeler sig så jævnt som muligt fra år til år.

Ser man bort fra bemærkningerne vedrørende driftsøkonomien, betegner formålsparagraffen en videreførelse af de retningslinier som plantagens grundlægger fiskeriinspektør, mag. scient., forstkandidat J. Chr. Løfting, har lagt for ejendommens drift for 85 år siden.

Med sin forstlige viden, naturvidenskabelige indsigt og kærlighed til egnens natur kom han til at præge tilplantningen og landskabsudviklingen i en stor del af det område, som indgår i naturfredningen af 1962 omkring Rørbæk sø, ligesom en stor del af den bevarede natur (egekrat m.v.) i de områder, som syd for søen tænkes udlagt som et større »grønt område« kan føres tilbage til hans offervilje og fremsyn. – Min far startede det hele, og jeg fulgte stiltfærdigt efter, udtalte Løfting.

I Skovsbøl krat kan vi studere et egekrats udvikling, udviklingen fra lyng til skov.

Bævreasp er pionértræet

Indledningen til et egekrat er meget ofte bævreasp, en af de første træarter, der kom frem efter sidste istid; den har holdt sig i over 10.000 år; den er virkelig hjemmehørende. Den breder sig næsten udelukkende ved rodsrud. Vil være stærkt repræsenteret i udkanten af egekrattene. Egen kommer ofte, fordi dens frø bliver bragt hid af fuglene (duer og skovskader), der sætter sig i bævre-

spen og taber agern. Læg mærke til, at disse bævreasp ikke er ret gamle. For 20 år siden var der på dette sted fasaner og agerhøns; det var bedre tider.

Krattet er startet ved, at bævreasperen har holdt sin plads. Kommer egen først i vejret og bærer frø, så går det stærkt. Sitkagran og hvidgran, som vi ser her, er ikke plantet, men selvsået. Der er også krydsninger mellem de to træarter. På dette sted måtte der ikke plantes, min far havde en fin fornemmelse af, hvad man skulle bevare af skønhedshensyn. Dette er et eksempel på, hvordan de fremmede træarter midlertidigt har erobret jorden. At her ikke er bøg, skyldes muligvis, at krattet har været drevet som stævningssskov, og det egner bøgen sig ikke til, mens egen har en sjælden evne til at lave stødskud. Gror egen fint, breder den sig, danner en lille »plet«, hvor vi kan finde blåbær. Den kendte forsker af vore skovjorder P. E. Müller skrev, at egen nedbrød alen. –

Forstmændene – egekrattets fjende

Da vi atter gør holdt ved noget større ege, begynder vor cicerone: »Jeg vil gerne vise, hvordan udviklingen bliver i selve egekrattet, når læforholdene bedres. Et lille hjørne får her lov at udvikle sig, som det selv vil. Her kan man se, hvordan der kommer gode rette træer imellem de ringere. Det kan man drille proveniensforskere med (folk, der studerer de forskellige herkomstets arvelige egenskaber). Træerne her er ikke

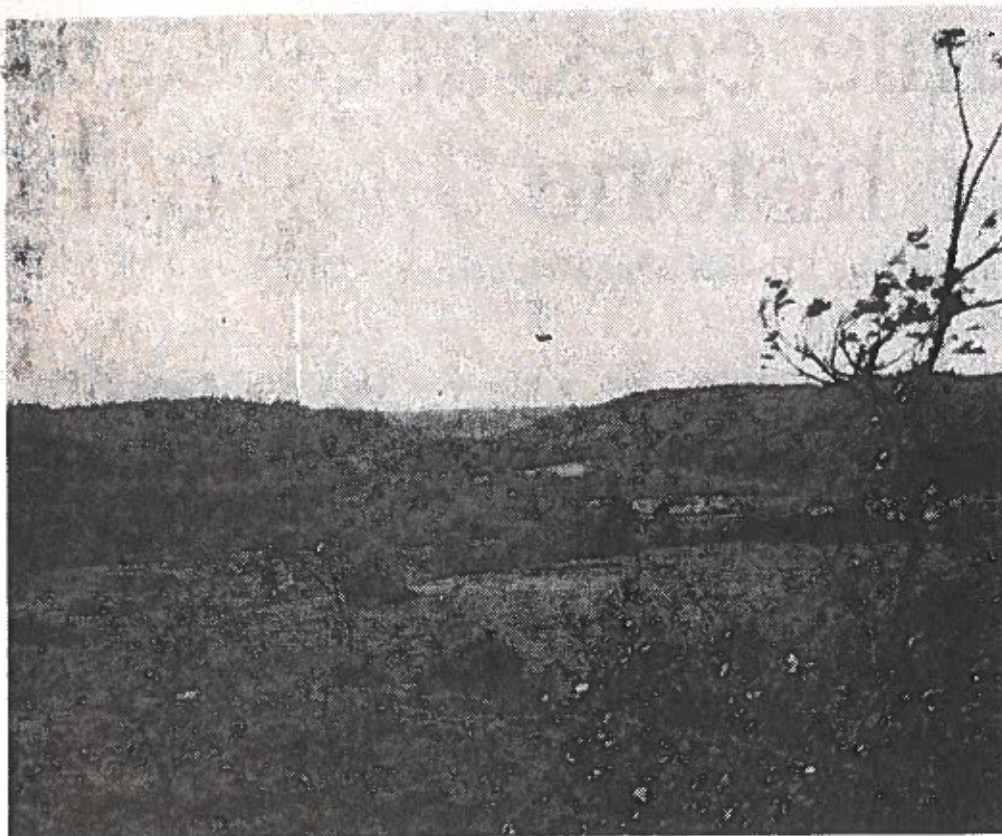
vrange (bugtede). I Midtjylland har vi mest vintereg, stilkegen hører til på de stærke jorder. Botanikere hævder, at stilkeg og vintereg ikke kan danne krydsninger, forstmænd mener noget andet.

Forstmændene er egekrattenes værste fjender; ikke alene når vi planter nåletræer, så er vor opførsel jo direkte uartig, – men også når vi hugger ud (tynder) i krattene, thi da gør vi dem til egeskov.

Bag ved egne kan vi skimte nogle nobilis, men det er det dog ikke, men store magnifica, en ædelgranart, der ligner nobilis meget, den vokser i bjergene i det sydlige Oregon og nordlige Californien, men den er ikke så værdifuld som pyntegrønt. Frøene er leveret af gamle Rafn, skovrider Rafns farfar, der har bidraget til at forbedre udenlandske racer, vi fik ind i landet. Han havde forståelse for, hvad vi fik ind. Hans grandis (kæmpeædelgran) var meget bedre, end de provenienser vi får i dag.

Rødgran – som sikkerhedsventil

Og nu vandrer vi ind i den skønneste bevoksning med douglasgran, der blev plantet i 1929, oprindeligt med 50 pct. rødgran indblandet. »Det er noget, jeg er tilbøjelig til«, fortæller Løfting, »jeg vil gerne have disse fremmede træer med i skoven; rødgranen er en sikkerhedsventil. I Danmark kan vi ikke få douglas for kystprægede, de andre (grå og blå douglas) bliver »forkølede« hos os. Jeg vil lysstille lige så forsigtigt, så vi kan lave en selvforyngelse. Igennem generationer foregår der en selektion, med

Bævreasp er ofte starten til et egekrat. Fuglene bringer så agern til. Og kommer de små egetræer så i vejret og bærer frø, så går det stærkt.

en mærkbar tilpasning.«

Vi passerer et stort stormfaldshul, ved udkanten mod nord og vest. I januar 1984 kom her en storm, der var ret så ondskabsfuld, den var skypumpelignende. Derefter optrådte der barkbilleangreb, især de bedste træer blev angrebet. Men angrebene er standset næsten lige så pludselig, som de kom. Sidste år gik mange store træer ud her; de blev tørre på to måneder (billeangreb). Lidt længere fremme står der noget pæn egeskov, især er der et enkelt træ, der udmærker sig ved sin ranke form. Det er en vintereg, som Løftings far har haft med hjem fra Halland.

Ved en egeskov, hvor Løfting har tyndet ud, ser vi noget botanikerne vil kalde »griseri«, da der er indblandet rødgran, som sår sig villigt under egene. Løfting indrømmer, at han har hugget for nogle af granerne, da en blandingsskov jo også har sin charme.

Næste egeskov viser to forskellige bevoksninger, den ene mere ret end den anden. Før verdenskrigen var de ens. Ved verdenskrigens begyndelse blev det

ene stykke hugget ned og blev til egekrat med en ganske god form. »Det ender med, at vi får en pæn egeskov ud af det, når vi mødes om 100 år«, udtaler vor 80-årige fører. Nede under egene ser vi mange tørst, en busk, der er alm. i egekrat. Tørst skulle give det bedste pistolkrudt. Under krigen blev det også solgt til apotekerne, da barken bruges til afføringsmiddel.

Fra skov til hede

Eftermiddagens tur starter ved Skjernåens kilder, hvorfra vi går ad lønlige stier ned til den gamle Hærvej, og på vejens anden side krydser vi et stykke lynghe- de, der midlertidigt har været skov; man kan se plovfu- rerne og rester af støddene; altså her har vi den omvendte udvikling.

Da vi er kommet ind i Nørre Risager plantage, gør vi holdt ved et stormfaldshul, hvor de store douglasgraner blev »taget på sengen« af stormen i 1984. Der er også en del tsuga. Løfting beretter: »Da jeg så ulykken efter stormen, var jeg lamslået. Efter at have stået

og sørget lidt kom jeg til at tænke på, at dette er et miniaturebillede af en vestamerikansk skov; det kan og skal blive en blanding af douglas og tsuga; den ene er skygge, den anden (douglas'en) er lys.

Det er godt, at disse to træarter ikke er taget fra samme sted i U.S.A.; her i landet er de på kanten af det tilladelige, klimamæssigt set.«

Vi når nu ned til det sted, hvor Skjernåen løber ud i Rørbæk sø. Løfting informerer: »Min far satte sørreder ud, huesneglen levede her. Et fredet område (blev fredet inden der var anlagt fiskedamme), en skandale at dette er blevet ødelagt.« Ude over søen kan vi iagttage en flok taffelænder og en enkelt, majestætisk fiskeørn.

På skråningen lidt længere borte står der nobilis; ned mod søen har Løfting plantet bøg i 1934, i håbet om at de kunne værne skoven bagved mod stormen.

Så lysner det, og foran os har vi et meget smukt åbent område, ned mod søen. Det blev fredet for 20 år siden; der står i fredningsdeklara-

tionen, at ege og enebær ikke må fjernes, men egene bredte sig for meget, derfor har man fået lov til at hugge dem.

Lidt inde i skoven når vi frem til mindestenen for Chr. Løfting. Stenen bærer indskriften:

Christian Løfting
1867-1935

Skov blev skabt
og skønhed skærmet.

Løfting mindede sin far ved at sige:

»Penge var ikke noget, han vil have, men noget der skulle bruges fornuftigt. Da de ville sælge fregatten »Jylland« til tyskerne, og der sydfra blev sendt en slæbebåd herop ved navn »Hohenzollern«, købte min far fregatten. Herom fortælles der ikke så meget, fordi myndighederne herhjemme ikke ville sælge til danskere.

Min far var 100 procent idealist, jeg beundrede ham. Karakteristisk for ham, at han var interesseret i mange forskellige træer; han havde en forkærlighed for eg og skovfyr. Jeg respekterer ham for hans standhaftighed og idealisme.«